

Беседін В. Ф.,

д.е.н., проф. кафедри економіки підприємств, Бердянський університет менеджменту і бізнесу, м. Бердянськ

Ковальчук С. П.,

асистент, кафедра фінансового контролю і аналізу, Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, м. Вінниця

СУЧАСНА ПРОБЛЕМАТИКА ФАКТОРІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНУ

***Анотація.** Дана стаття спрямована на дослідження та аналіз факторів державного регулювання залучення інвестицій в Україні. Актуальність державного регулювання залучення інвестицій підтверджена з використанням методу кореляційно-регресійного аналізу. Стаття містить вивчення різних факторів та поєднання їх у три основні групи. В ній виділені наступні групи факторів: фактори, які сприяють залученню інвестицій, фактори, які не сприяють, та фактори, які перешкоджають залученню інвестицій. У статті описані найбільш важливі, на думку автора, фактори державного регулювання залучення інвестицій в Україну, а також обґрунтоване віднесення факторів до різних класифікаційних груп. Також у ній сформовані пропозиції щодо впливу на окремі фактори з метою збільшення їх позитивної дії на залучення інвестицій.*

Ключові слова: інвестиції, залучення інвестицій, державне регулювання, фактори, програми залучення інвестицій.

Besedin V. F.,

Doctor of Economics, Professor, Professor of the Department of Economics of Enterprise, Berdyansk University of Management and Business, Berdyansk

Kovalchuk S. P.,

Assistant, Department of Financial Control and Analysis, Vinnitsa Institute of Trade and Economics of Kyiv National University of Trade and Economics, Vinnitsa

MODERN CHALLENGES OF THE FACTORS OF STATE REGULATION FOR INVESTMENTS ATTRACTION IN UKRAINE

***Abstract.** This article aims to study and analyze factors of state regulation for investment in Ukraine. The topicality of state regulation of investment attraction confirms using the method of correlation and regression analysis. The article includes various factors and combines them into three main groups. It contains the following groups of factors: factors that promote investment, factors that do not promote investment and factors, that prevent investment. According to the author, the article describes the most important factors of state regulation of investment attraction in Ukraine and justified attribution factors to different classification groups. Proposals for the impact on individual factors to increase their positive impact on investments formed there in.*

Keywords: investment, attraction of investments, government regulation, factors, investment attracting programs.

Постановка проблеми. В умовах зростаючої конкуренції у світовому просторі держава стає все більш зацікавленою в збільшенні своїх фінансових можливостей як одного з визначальних інструментів власного впливу на геополітичну ситуацію в світі та важливого складового елемента забезпечення економічної безпеки країни. Інвестиції не є абсолютно новим способом збільшення економічних потужностей держав, проте акцентування уваги на

важливості активізації інвестиційної діяльності зумовлено вагомістю інвестицій у системі чинників підтримання економічної стабільності та забезпечення економічного зростання в державі. Підтвердженням цьому є функція залежності валового внутрішнього продукту в Україні як основного параметра оцінки рівня економічного розвитку держави від капітальних інвестицій (рис. 1).

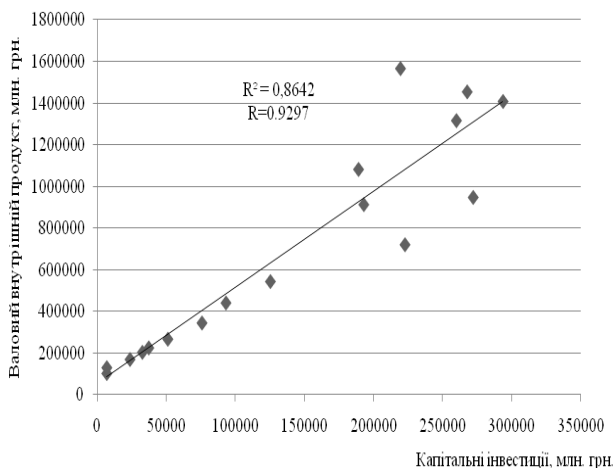

Рис. 1. Функція залежності валового внутрішнього продукту в Україні від капітальних інвестицій протягом 1998-2014 рр.

Розрахований на основі зазначених статистичних даних коефіцієнт кореляції між валовим внутрішнім продуктом та капітальними інвестиціями становить 0,93, що характеризує зв'язок як сильний та ще раз підтверджує важливість залучення інвестицій для забезпечення економічного розвитку держави.

Значимість інвестицій для забезпечення позитивної економічної динаміки в державі та кризові явища, які не сприяють активізації інвестування, обумовлюють потребу у визначенні факторів державного регулювання залучення інвестицій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З питань залучення інвестицій на державному рівні та регулювання даного процесу підготовлено низку фундаментальних досліджень. Вивченню різних факторів регулювання залучення інвестицій присвятили праці наступні науковці: М. П. Бутко [1], І. М. Кобушко [10], Т. В. Майорова [7], С. М. Макуха [4], Д. Я. Максимів [3], І. М. Палка [5], О. М. Супрун [6], С. Тесля [8], В.Я. Швець [2].

Проте ця тема все ж залишається досить актуальною та потребує подальших теоретичних та практичних розробок. Із урахуванням сучасного етапу розробки та дослідження даної проблематики доцільним є вивчення факторів впливу на залучення інвестицій, що підлягають регулюванню з використанням інструментів, методів та засобів організаційно-економічного механізму державного регулювання залучення інвестицій.

Постановка завдання. З метою активізації залучення інвестицій доцільним є вдосконалення організаційно-економічного механізму державного регулювання залучення інвестицій як важливої складової цілісної державної політики. Досягнення поставленої мети потребує науково обґрунтованого визначення та врахування сукупності факторів державного регулювання, їх групування та критичного аналізу.

Виклад основного матеріалу. Обсяги та напрями залучення інвестицій знаходяться під впливом значної кількості факторів, які спричиняють різну дію на залучення інвестицій. Міжнародна аудиторська компанія Ernst&Young пропонує розподіл факторів на три групи: жорсткі, під якими розуміється інфраструктура, м'які, тобто стабільність і прозорість, та амбітні, до яких відносять талант та інновації [9, с. 7]. За характером дії на залучення інвестицій фактори можна об'єднати в декілька груп (рис. 2): фактори, що сприяють залученню інвестицій, фактори, що не сприяють, та фактори, що перешкоджають залученню інвестицій.

Фактори, що сприяють залученню інвестицій, – це розвинена інфраструктура, високі показники економічного розвитку, платоспроможний попит у державі. Виділення серед них двох груп обумовлено реаліями використання інструментів державного регулювання в Україні.

Більшість із факторів, які потенційно мають можливості для забезпечення позитивного впливу на залучення інвестицій (що підтверджується практикою в розвинених країнах), лише частково мо-

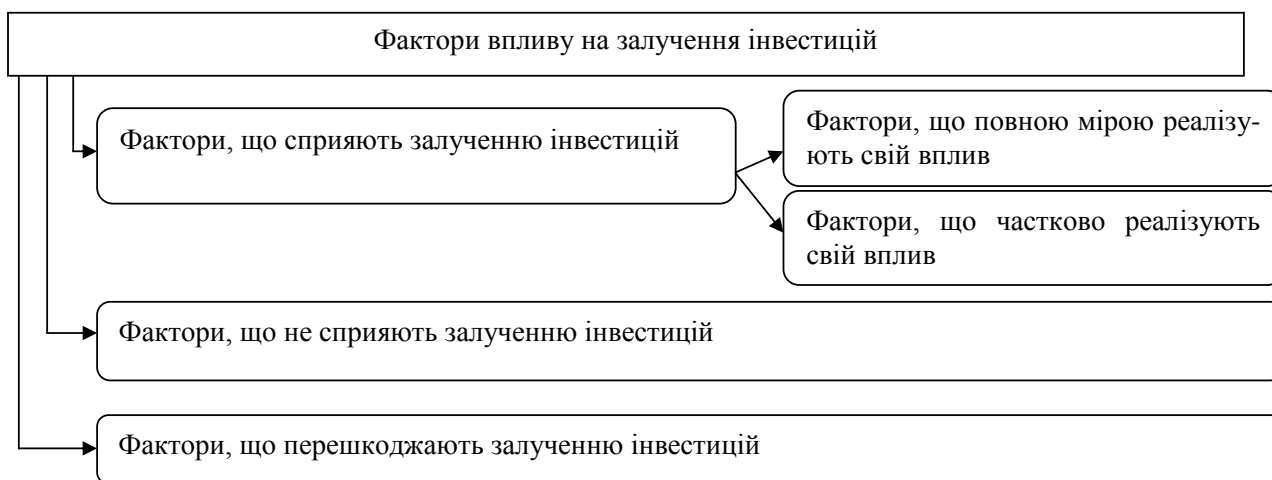

Рис. 2. Сукупність факторів, що впливають на залучення інвестицій

жуть його реалізувати. Серед них можна виділити такі, як:

1) використання державних коштів в інвестиційних процесах (гальмування позитивних наслідків обумовлено обмеженістю бюджетних коштів, спричиненою дефіцитним бюджетом держави);

2) використання заощаджень населення в якості джерела інвестицій (незначний позитивний вплив обумовлений низьким рівнем доходів населення, вагомою часткою споживчих витрат, низьким рівнем довіри до фінансової системи держави);

3) приватизація як спосіб залучення не лише інвестицій як сукупності фінансових ресурсів, але й інноваційних технологій виробництва, інноваційного менеджменту (гальмування позитивних наслідків обумовлено високим рівнем бюрократизації в даному процесі, формуванням штучних перешкод та проведенням непрозорих процедур з метою зменшення конкуренції за об'єкти, що приватизуються, заниженням вартості об'єктів, що приватизуються, порівняно з ринковою вартістю, спрямуванням інвестицій у придбання об'єкта, що приватизується, та низьким інвестуванням у відновлення та модернізацію виробничих потужностей, технології менеджменту).

Досить важко виокремити фактори, які на сьогодні в Україні мають виключно позитивний вплив на залучення інвестицій та реалізують його в достатній мірі.

До факторів, що не сприяють залученню інвестицій, варто віднести такі, які за умов незначного, проте системного коригування можна перемістити до групи факторів, що частково реалізують позитивний вплив. Максимів Д.Я. до факторів, які на сьогодні не сприяють формуванню позитивного інвестиційного клімату в Україні, відносить обтяжливу податкову політику, нестабільність політичної ситуації та тінізацію економіки [3, с. 202]. Макуха С. М. відзначає, що вітчизняні експерти до чинників, що не сприяють активізації іноземного інвестування, додають неповернення ПДВ, недосконалість судової системи, відсутність земельної реформи, складне валютне регулювання [4, с. 37]. До даних факторів також можна віднести умови надання кредитів у державі.

Податкова система в Україні передбачає значну кількість податків та їх високі ставки, податкові пільги не завжди можна отримати через високий рівень бюрократизації. Обтяжуючим фактором також виступає постійна трансформація основних інструментів податкової політики. Частих змін зазнають перелік податків, податкові ставки та база оподаткування. Трансформується цілісна податкова система, а зумовлена цим нестабільність спричиняє формування значних ризиків для інвесторів.

Загальні умови надання кредитів хоч і регулюються державою, проте в рамках цих умов правила встановлюються банківською системою. Це формує ризики щодо втрати бізнесу в силу встановлених банком жорстких умов плати за кредит та повернення кредитної суми.

Ставки за кредитами є високими, що не робить їх досить ефективним способом залучення додатко-

вих ресурсів. Разом з тим, варто відзначити, що кредитний інвестиційний ресурс у світі поступово втрачає свою вагу серед джерел інвестування, тоді як в Україні це джерело є другим за обсягом джерелом фінансування капітальних інвестицій після власних коштів підприємств та організацій.

Фактори, що перешкоджають залученню інвестицій, – це фактори, що формують перепони на шляху до здійснення інвестиційної діяльності. До них можна віднести бюрократизацію, корупцію, монополізацію економіки, мінливу законодавчу базу, недостатній рівень захисту права власності, військову та терористичну загрозу, втрату частини території України, відсутність задекларованих реформ у державі. Єдина цільова спрямованість у застосуванні інструментів державного регулювання по відношенню до даних факторів має передбачати їх повне усунення в перспективі, а в короткостроковому періоді – пошук засобів для мінімізації їх негативного впливу.

В системі чинників, що на сьогодні є ключовими для активізації залучення інвестицій, в Україні виступають у першу чергу загальнодержавні характеристики: рівень політичної стабільності та демократичність підходів в управлінні державою, стабільність та прозорість законодавства не лише в частині регулювання інвестиційної діяльності, а й в усіх сферах життя суспільства, система заохочувальних елементів для іноземного та внутрішнього інвестора (податкові та кредитні ставки і пільги, режим оподаткування, амортизаційна політика), рівень корупції та монополізації в економіці країни, рівень військово-терористичної загрози тощо.

В механізмі державного регулювання залучення інвестицій використовуються такі інструменти, як планування, прогнозування інвестиційної діяльності, розробки інвестиційних концепцій та стратегій. З метою покращення інвестиційного іміджу в Україні розроблена відповідна програма та затверджений План заходів щодо виконання програми “Інвестиційний імідж України”. Деталізація програм та планів залучення інвестицій відбувається в галузевому та регіональному розрізі. Аналіз стратегій, програм, планів залучення інвестицій до різних регіонів дозволяє стверджувати, що в більшості випадків програми декларують загальні підходи до залучення інвестицій, таким чином виконуючи роль засобів, що підтверджують стратегічні пріоритети розвитку інвестиційної діяльності. Проте багато з них не містить конкретизації об'єктів і напрямів, сфер діяльності, до яких планується активізувати надходження інвестицій, у зв'язку з цим не можуть бути вказані конкретні заходи для досягнення запланованих цілей. На нашу думку, саме відсутність достатнього рівня конкретизації та деталізації в даних програмах і планах призводить до низького рівня їх дієвості та недосягнення бажаного ефекту від їх впровадження.

Зростання кількості програм та планів залучення інвестицій супроводжується низьким рівнем виконання задекларованих у них положень. Властивий їм популізм призводить до не врахування реальних вихідних характеристик ситуації, тому їх

виконання вже на початковій стадії стає неможливим. Це дозволяє на сучасному етапі розвитку віднести їх до групи факторів, що не сприяють залученню інвестицій.

Проте однозначність даного твердження також викликає сумніви. Програмно-цільовий підхід – це ефективний спосіб планування економічного розвитку. Розроблені плани та програми, реалізуючись навіть частково, все ж формують зрушення в сфері залучення інвестицій. Виходячи з цього, дану групу факторів можна охарактеризувати як таку, що створена з метою сприяння активізації інвестиційної діяльності, проте приносить результати, значно менші за очікувані. Зумовлюється таке позиціонування даного фактора завищенням вихідних характеристик та показників у планах та часто недостатнім рівнем обґрунтованості й врахування реальних економічних показників.

При побудові інвестиційно-орієнтованої моделі розвитку першочергову увагу слід приділяти пріоритетним ідеям та стратегічним цілям [1, с. 43]. В рамках сприяння інвестиційній діяльності важливим є визначення ключових структурних елементів економіки – галузей, сфер та виробництв, що мають високий потенціал розвитку, а також можуть становити інтерес для інвестора в зв'язку з низьким рівнем інвестиційного ризику, незначним часовим лагом між здійсненням інвестицій та отриманням інвестиційного прибутку, високим рівнем прибутковості. Визначення пріоритетів забезпечує сконцентрування на них елементів регулюючої політики. Окрім того, беззаперечним здобутком використання стратегії визначення пріоритетних галузей і сфер економіки та роботи над їх розвитком шляхом залучення інвестицій стає визначення спеціалізації в державному територіальному поділі праці, що, в свою чергу, виступає однією з головних ознак особистісної ідентифікації складових адміністративно-територіальних одиниць держави.

Для забезпечення конкурентоспроможності економіки країни в світовому масштабі ціннішим виступає формування особистісних та неповторних рис економіки, досягнення чого можливе за рахунок:

1. Формування власної ідеї, мети, концепції розвитку держави.
2. Визначення ключових факторів, що сприяють реалізації даної ідеї.
3. Вибору у відповідності з обраною ідеєю ключових галузей та сфер, які потребуватимуть додаткового стимулювання шляхом залучення інвестицій.

Саме на таких позиціях має ґрунтуватися планування та програмування інвестиційної діяльності, що дозволить забезпечити високий позитивний вплив даних чинників на залучення інвестицій.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Інвестиційна діяльність має розвиватися на основі принципу комплексності. Комплексність варто визначати як всебічний та всесторонній підхід до інвестиційної діяльності як економічного явища. Його реалізацію неможливо

забезпечити без єдиного векторного спрямування, яке може бути визначене лише певним суб'єктом. Державна влада цілком закономірно, небезпідставно та об'єктивно має виступати таким суб'єктом, регулятором інвестиційної діяльності, формотворчим елементом у державній інвестиційній політиці. Використання державною владою в ефективному поєднанні всіх наявних факторів та застосування по відношенню до одних (таких, що сприяють розвитку інвестиційної діяльності) інструментів, методів та засобів, що сприятимуть посиленню їх впливу, а до інших (таких, що не сприяють та перешкоджають) інструментів нейтралізації негативного впливу – це передумова формування ефективного організаційно-економічного механізму державного регулювання залучення інвестицій.

Сформована класифікація факторів державного регулювання залучення інвестицій виступає науково обґрунтованою системою, на основі якої доцільно визначати необхідні інструменти та методи, форми регулювання з метою активізації залучення інвестицій. Подальші наукові дослідження спрямовуватимуться саме на визначення таких методів, засобів, інструментів та забезпечення шляхом їх удосконалення подальшого розвитку організаційно-економічного механізму державного регулювання залучення інвестицій з метою підвищення його дієвості та результативності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бутко М. П. Методичні підходи до оцінки ефективності інвестицій у регіональних господарських системах / М. П. Бутко // Регіональна економіка. – 2010. – №1. – С. 39-47.
2. Швець В. Я. Аналіз інвестиційного клімату в економіці України та шляхи його покращення / В. Я. Швець // Економічний нобелівський вісник. – 2014. – №1 (7). – С. 502-508.
3. Максимів Д. Я. Покращення інвестиційної привабливості України / Д. Я. Максимів // Інноваційна економіка. Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2012. – №. 1. – С. 201-203.
4. Макуха С. М. Інноваційність іноземних інвестицій – чинник модернізації перехідної економіки / С. М. Макуха // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. – 2011. – № 2 (5). – С. 30-40.
5. Палка І. М. Роль державного регулювання інвестиційної активності в системі управління економікою / І. М. Палка // Всеукраїнський науково-виробничий журнал “Інноваційна економіка”. – 2012. – №3. – С. 305-308.
6. Супрун О. М. Теоретичні концепції та механізми регулювання економіки / О. М. Супрун // Економіка АПК. – 2011. – №4. – С. 50-57.
7. Майорова Т. В. Інвестиційний процес і фінансово-кредитні важелі його активізації в Україні : монографія / Т. В. Майорова. – К. : КНЕУ, 2013. – 332 с.
8. Тесля С. Організаційно-економічний механізм залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України / Тесля С. // Формування ринкової

економіки в Україні. – 2009. – Вип. 19. – С. 454-459.

9. Звіт про прямі іноземні інвестиції в Україну 2011 р. Ernst&Young [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ey.com/PublicationwLUAssets/Ukraine-FDI-Report-2011-Ukr>.

10. Кобушко І. М. Стратегія розвитку інвестиційного ринку: теоретичні засади та вітчизняні реалії : монографія / І. М. Кобушко. – Суми : Сумський державний університет, 2012. – 517 с.

REFERENCES

1. Butko, M. P. (2010), “Metodychni pidkhody do otsinky efektyvnosti investytsij u rehional'nykh hospodars'kykh systemakh”, *Rehional'na ekonomika* no. 1, pp. 39-47.

2. Shvets, V. Ya. (2014), “Analiz investytsijnoho klimatu v ekonomitsi Ukrainy ta shliakhy joho pokraschennia”, *Ekonomichnyj nobelivs'kyj visnyk*, no. 1 (7), pp. 502-508.

3. Maksymiv, D. Ya. (2012), “Pokraschennia investytsijnoi pryvabyvosti Ukraine”, *Innovatsijna ekonomika. Vseukrains'kyj naukovo-vyrobnychyj zhurnal*, no. 1, pp. 201-203.

4. Makukha, S. M. (2011), “Innovatsijnist' inozemnykh investytsij – chynnyk modernizatsii perekhidnoi ekonomiky”, *Visnyk Natsional'noi iurydychnoi*

akademii Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho, no. 2 (5), pp. 30-40.

5. Palka, I. M. (2012), “Rol derzhavnoho rehuliuвання investytsijnoi aktyvnosti v systemi upravlinnia ekonomikoju”, *Vseukrains'kyj naukovo-vyrobnychyj zhurnal “Innovatsijna ekonomika”*, no. 3, pp. 305-308.

6. Suprun, O. M. (2011), “Teoretychni kontseptsii ta mekhanizmy rehuliuвання ekonomiky”, *Ekonomika APK*, no. 4, pp. 50-57.

7. Majorova T. V. (2013), *Investytsijnij protses i finansovo-kredytni vazheli joho aktyvizatsii v Ukraini* [Investment process credit and financial leverage its revitalization in Ukraine], KNEU, Kyiv, Ukraine.

8. Teslia S. (2009), “Orhanizatsijno-ekonomichnyj mekhanizm zaluchennia priamykh inozemnykh investytsij v ekonomiku Ukrainy”, *Formuvannia rynkovoї ekonomiky v Ukraini*, no. 19, pp. 454-459.

9. “Zvit pro priami inozemni investytsii v Ukrainu 2011r. Ernst&Young”, [Online], available at: <http://www.ey.com/PublicationwLUAssets/Ukraine-FDI-Report-2011-Ukr>.

10. Kobushko, I. M. (2012), *Stratehiia rozvytku investytsijnoho rynku: teoretychni zasady ta vitchyzniani realii* [The strategy of the investment market: the theoretical foundations and domestic realities], Sums'kyj derzhavnyj universytet, Sumy, Ukraine.